

Kütüphanecilik Eğitiminde Değişen Ufuklar: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün İlk On Beş Yılı*

Changing Horizons in Library Science Education: The First Fifteen Years of Hacettepe University Department of Library Science*

Nilüfer Tuncer

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 06800 Beytepe, Ankara. tuncer.n@gmail.com

Öz: Bu bildiri, Türk kütüphanecilik eğitiminde yenilikçi yaklaşımlarıyla etkili bir rol oynamış olan Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün kuruluş gerekçeleri ve ilkeleri, başlangıç yılları, kurucuları, yüksek lisans, doktora ve lisans programlarının amaç ve özellikleri, diğer kütüphanecilik bölümlerinin eğitim programlarından farklılıkları ve değişen dünyada değişmekte olan kütüphanecilik eğitimi gözetilerek yapılan çalışmalar ele alınmaktadır. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümünün eğitim programları incelenirken, Bölümün ülkemizdeki kütüphanecilik anlayışına, özellikle eğitimine yaptığı katkılar yeri geldikçe vurgulanmaktadır. Bölüm adının "Kütüphanecilik" ile sınırlı kaldığı ilk on beş yıllık değerlendirmenin devamı ikinci bir bildirinin konusu olacaktır.

Anahtar sözcükler: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün tarihçesi, Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü ders programları

Abstract: This paper covers the beginning years of Hacettepe University Department of Library Science. It defines the reasons for establishing a new school; its principles, founders; its masters, PhD and undergraduate programs with their specific goals and specialties; their differences from the other library schools' education programs; and the program revisions done in an effort to keep up with the changing library education in a changing world. While overviewing the past, the novelties brought to Turkish library field and education are stressed wherever appropriate. This short overview of the first fifteen years while the name of the Department

was still confined to "Library Science", will be followed with a second paper.

Keywords: History of Hacettepe University Department of Library Science, Library science education in Turkey, curricula of Hacettepe University Department of Library Science

Giriş

Bilgisayarların yaşamımızda yerini almasıyla başlayan süreçte, her alanda olduğu gibi, kütüphanecilik disiplini de devrim yaşandı. Kitap odaklı, binayla ve mevcut koleksiyonla sınırlı anlayış değişime uğrayarak, yeni kayıt ortamlarına, duvarsız kütüphanelerle daha geniş bir hizmet anlayışına ve kütüphane koleksiyonlarına global olarak erişilmesine yol açtı. "Okuyucu", "kullanıcı"ya dönüşürken, kütüphane kurumunun tam merkezine yerleşti; "bilgi" ise, bulunduğu ortamdan daha önemli hale geldi.

Geçen yüzyılın son çeyreğinde, önce gelişmiş ülkelerde başlayan bu hızlı değişim, kaçınılmaz olarak, bir yüzyıldır sürdürülen geleneksel kütüphanecilik eğitimini de etkiledi. Yeni teknolojinin gerektirdiği dersler birer birer programlara eklenmeye başladı. Kütüphanecilik okullarının adları da, değişime paralel olarak evrim geçirdi.

Başlangıçta ülkemizde kütüphanecilik eğitimi veren iki bölüm vardı: Amerikan yardımıyla 1954'te kurulmuş ve Anglo-Amerikan kütüphanecilik anlayışıyla lisans ve doktora eğitimini sürdüren Ankara Üniversitesine (A.Ü.) bağlı Kütüphanecilik Bölümü ile Alman ekolünden Prof. Dr. Rudolf Juchhoff tarafından 1964'te kurulmuş İstanbul Üniversitesine (İ.Ü.) bağlı lisans ve doktora eğitimi veren Kütüphanecilik Bölümü. Her iki bölüm farklı ekollere bağlı olduğundan, kullandıkları araç-gereç (özellikle kataloglamada) ve diğer teknikler kuşkusuz değişti; ama sanki İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü, yazma eser ağırlıklı İstanbul kütüphanelerine, A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü ise ülkedeki halk kütüphaneleri ve az sayıdaki üniversite kütüphanelerine eleman yetiştirmekteydi. Her iki okuldan

* Çağrılı bildiri / Invited paper.

S. Kurbanoğlu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007, Ankara. Bildiriler*. Ankara: H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 2007.

1972 yılına kadar 700'ün üstünde mezun çıkmasına rağmen, bunların sadece 200'ünün kütüphanelerde görev yapması, şu saptamaları gündeme getiriyordu: Kütüphaneciler yaptıkları işe inanmıyor ve mesleklerinde çalışmaktan kaçınıyorlardı! Kız öğrenciler, çalışmalarını gerektirecek bir durum yoksa, mezun olduktan sonra evde oturmayı yeğliyorlardı. Ülkemizde 1950'li ve 1960'lı yıllarının sosyal anlayışı da bu paraleleymdi.

Çalışan kütüphaneciler, sorun çözecek bir anlayışla yetiştirilmediklerinden, sadece mevcut sistemin bir parçası olmakla yetiniyorlar; yani sıradan bir memur olarak sağlama, kataloglama ve ödünç verme hizmetlerinde öğrendikleri teknikleri uyguluyorlardı. Yönetici görevine atananlar ise, deneyimsiz olduklarından, sistemin hatasını görseler bile karşı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Böylece var olan kısır döngüden çıkılamıyordu (Whitten ve Minder, 1974, s. 226). Halkın gözünde "kütüphanecilik" sıradan bir meslek olmaktan öteye geçemiyordu.

O yıllarda üniversite sayısı, büyük şehirlerde toplanmış birkaç üniversite ile sınırlıydı. TÜBİTAK'a bağlı TÜRDOK dışında önemli bir dokümantasyon merkezi yoktu. Özel kütüphaneler daha çok devlet kurumlarında "bulunması gerekir" anlayışı ile kurulmuş ama aktif olmayan yayın deposu veya kurum arşivi olarak kullanılan birimlerdi. Toplumun bilgiye verdiği önem de sınırlıydı. Dolayısıyla bilgi ile kullanıcıyı buluşturan kişinin, yani kütüphanecinin de pek önemi yoktu ve kütüphaneciler de ikinci sınıf bir meslek mensubu olmayı kabullenmişlerdi.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü

Hacettepe Üniversitesi (H.Ü.), Ankara Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinden (ODTÜ) sonra, Ankara'daki üçüncü üniversite olarak özel yasayla 8 Temmuz 1967'de kuruldu. Yasanın hazırlanışı sırasında, o zaman Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphane Müdürü olan merhum İlhan Kum'un "Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü" kurulması için Yasaya eklediği bir madde, bugün 35. yılını kutladığımız Bölümümüzün doğuşunu hazırladı. Enstitüde yüksek lisans ve doktora düzeylerinde eğitim verilecekti. Enstitü olmasının nedenleri arasında, ODTÜ'nün dışında yüksek eğitimde henüz uygulanmayan "yüksek lisans" eğitiminin, enstitülerde uygulanabilir olması ve enstitülerin doğrudan rektöre (Sn. Prof. Dr. İhsan Doğramacı) bağlı olmasının birçok sorunun çözümünde getireceği kolaylıklar sayılabilir. Nitekim Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi (MESEF) kurulup, Enstitü buraya bağlanana kadar Sn. Doğramacı, Enstitü Kurulunun aldığı kararları büyük bir güven duyarak her zaman destekledi.

Yüksek Lisans Programı

Kuruluş felsefesi Amerika Birleşik Devletleri'nden Pittsburgh Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü öğretim görevlisi ve Hillman Kütüphanesi Müdür Yardımcısı Bay

Thomas Minder tarafından kaleme alınan, ancak başta Dr. İlhan Kum olmak üzere o zamanki Enstitü kadrosunu oluşturan Nilüfer Tuncer, Phyllis L. Erdoğan ve Fulbright kanalıyla Üniversiteye kısa bir süre için gelen Dr. Benjamin Whitten'in yoğun çalışmaları sonucu şekillenen "Akademik Program Anahattı" başlıklı belgede belirlenmiştir (Hacettepe, 1973; Çakın, 1997, s. 8). Bu belgede şu hususlar vurgulanmaktadır:

1. Değişen dünyada, değişen eğitim ve kütüphanecilik anlayışı dikkate alındığında, sürekli eğitimin önemi ortaya çıkmakta, "öğrencilerin kendilerini devamlı şekilde eğitime istek ve yeteneği"nin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Akademik Program Anahattında "sürekli eğitim" kavramı ülkemizde yeni bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır. O zamana kadar alandaki gelişme ve değişimler konferanslar, zaman zaman da kısa süreli seminerler ile yakalanmaya çalışılmıştır.
2. Öğretim elemanlarıyla öğrenciler arasında yakın ilişkiler kurma yoluyla, eğitimi ders saatleri dışına taşımak amaçlanmıştır. Anglo-Amerikan eğitim anlayışının bir yansıması olan bu tutum, Avrupa geleneklerindeki katı hoca-öğrenci ilişkisinden farklıdır. O sıralarda ülkemizde ODTÜ dışında bu anlayışı uygulayan üniversite yoktu. Amaç, öğrencinin hocayı, hocanın da öğrenciyi daha iyi tanınması ve eğitim sürecini daha geniş bir zamana yaymaktır.
3. En önemli ilke, Enstitünün lider olabilecek özellikleri taşıyan kütüphanecileri yetiştirme hedefiydi. Çünkü Türk kütüphaneciliğinde duyulan eksiklik bu yöneydi.

Bu Anahat'ta ayrıca, Türk kütüphaneciliğinde standartların oluşturulup yürütülmesi, öğretim üye ve yardımcılarının yetiştirilmesi ve program değerlendirmelerinin de kütüphanecilik alanında uzman yabancılık bilim adamlarına yaptırılması vurgulanmaktaydı.

Bugün geriye baktığımızda, gerçekten de bu Enstitüden yüksek lisans ve doktora derecesi almış hemen hemen tüm kütüphanecilerin, önemli kütüphanelerde, bilgi merkezlerinde ve kütüphanecilik derneklerinde görev almış olduklarını, mesleklerini hakkıyla yapabilmek uğruna mücadele vermiş olduklarını, "kütüphaneci" olmanın ayrıcalığı, gururu ve bilinciyle hareket ettiklerini; doktora yapanların da çoğunlukla akademik kariyer yaptıklarını görüyoruz. O halde 35 yıl önce atılan tohum yeşermiş; bir sürü filiz vererek genç ormanı oluşturmuştur.

Hacettepe'de kütüphanecilik eğitiminin yüksek lisans düzeyi ile başlamasının nedeni, var olan diğer iki lisans programının alt yapıyı kazanmış kütüphanecileri zaten yetiştirmekte oldukları önyargısıydı. Amaç, daha ileri düzeyde, "problem çözücü" kütüphaneciler yetiştirmektir (Whitten ve Minder, 1974, s. 226). Bu anlayış, ülkemiz kütüphaneciliğinde başlı başına yeni bir çağır açmıştır.

Yüksek lisans programına giriş için bir üniversiteden lisans derecesi almak; genel kültür, meslek ve İngilizce sınavlarından geçmek gerekiyordu. Görüldüğü gibi, ilk kez başka disiplinlerden eğitim almış mezunlara kütüphanecilik

alanında yüksek lisans yapma olanağı doğuyordu. Yeni bir anlayışı temsil eden bu tutum, “konu uzmanları” yetiştirmeyi amaçlıyordu. Çünkü ülkemizde dokümantasyon merkezlerinin ve özel kütüphanelerin giderek artacağı öngörülmüyordu. Kuşkusuz, başka alanlardan gelenler bazı hazırlık derslerini kredisiz olarak almak durumundaydılar.

Bütün öğrenciler dört ana daldan aldıkları derslerle 30 krediyi doldurduktan sonra, 6 kredilik özgün tez çalışması yapmak zorundaydılar. Yine her öğrenciden programı tamamlamadan önce bir kütüphanede en az iki ay deneyim geçirmiş olma koşulunu yerine getirmesi bekleniyordu. Öğrenciler, araştırma yöntemlerini içeren iki dönemlik “Temel Kur” ve “İstatistik” derslerinden sonra, dört daldan birinde uzmanlaşırken diğer üç daldan da ders alıyorlardı. Söz konusu dallar şunlardı:

1. Kütüphane İşletmesi Dalı;
2. Kütüphane Tipleri Dalı;
3. Konu Uzmanlığı Dalı;
4. Araştırma Metodolojisi Dalı.

“Temel Kur I” ve “Temel Kur II” dersleri bütün Programın en önemli dersleriydi; çünkü bu derslerde “sorgulayıcı” bir düşünce tarzı oluşturulmaya çalışılıyordu. Türk eğitim sisteminin, bütün modernleşme çabalarına karşın, geleneksel olarak otoriter bir yapıda olması, öğrencilerin kendilerine yazılı veya sözlü olarak sunulan her bilgiyi “mutlak doğru” gibi kabul ederek yetişmeleri, herhangi bir şeyi sorgulama gereğini ortadan kaldırıyor (Whitten ve Minder, 1974, s. 228). Toplumumuzun genel yapısı da buna uygundu. Yüksek lisans programının dayandığı ilkelerde belirtildiği gibi, “problem çözücü kütüphaneciler” yetiştirmek için, bu alışkanlığı kırmak ve düşünce tarzını değiştirmek gerekiyordu. Bu yüzden ders veren hocalar (özellikle Bay Minder) “Temel Kur I-II” ve diğer derslerde, konunun içeriğinden çok, sorgulayıcı zihniyetin oluşması için çaba gösterdiler. Üzerinde titizlikle durulan bir diğer husus da “yaratıcı düşünme”yi özendirme idi. Sorunlara çözüm ancak bu yaklaşımla bulunabilirdi. Her iki yaklaşımın öğrenciler tarafından kabulü ve sindirilmesi biraz zaman aldı; ama sonuçta Türk kütüphaneciliğinde ve eğitiminde çok önemli bir aşama kaydedilmiş oldu.

Programdaki “seçimli” iki dersi, öğrenci, Üniversitede eğitimi yapılan çeşitli disiplinler arasından seçebiliyordu. Böylece, kütüphanecilik eğitimi ile diğer disiplinler arasında bir bağ kurulmuş oluyordu. Dersler ön koşullu idi ve devam zorunluluğu vardı (Hacettepe, 1973).

Teorik olarak ideal gözükse de bu program, pratikte kısmen uygulanabilirdi. Sadece “Kütüphane İşletmesi” dalı işlerlik kazanabilirdi. Çünkü başlangıç yıllarında öğretim kadrosu çok kısıtlı olup, iki tam zamanlı (T. Minder ve N. Tuncer), iki de yarı zamanlı (Doç. Dr. Berin Yurdadoğ ve Dr. Benjamin Whitten) öğretim elemanından oluşuyordu.

(Sonraları, Sn. Yurdadoğ’un yerini Ankara Üniversitesinden Prof. Dr. Osman Ersoy aldı.) Kurucumuz merhum Prof. Dr. İlhan Kum o sıralarda Hacettepe Üniversitesinin Genel Sekreteri olarak görevlendirilmiş olduğundan, ancak zaman zaman ders vermeye gelebiliyordu. 1974-1975 öğretim yılında Dr. Lowell E. Olson da yüksek lisans düzeyinde dersler verdi (Gelfand, 1977, s. 14). Phyllis L. Erdoğan ve yurt dışında hastane arşivleri üzerine yüksek lisans yapmış olan Adil Artukoğlu da bir süre sonra öğretim kadrosuna katıldılar. Bölümün ilk ve tek araştırma görevlisi ise Tülin Sağlamtunç’tu ve yüksek lisans eğitimi yapmaktaydı. Sonradan öğretim kadrosuna katılan Dilek Köprülü ve Gülbün Baydur da ilk yüksek lisans öğrencilerindendi.

Kimi dersler yabancı hocalar tarafından İngilizce olarak verildiğinden, öğrencilerden okuduklarını ve dinlediklerini kavrayacak düzeyde yabancı dil hakimiyeti bekleniyordu. İngilizce giriş sınavının amacı da bunu saptamaktı.

Program kapsamında araştırma yöntemlerini bilmek, ilerde iyi bir tez çalışması yapmak, yapılmış çalışmaları değerlendirmek; kısaca araştıran/sorgulayan bir zihniyet oluşturmak açısından da önemliydi. Bu ders üzerinde, diğer kütüphanecilik bölümlerindeki araştırma yöntemleri derslerine göre daha çok duruldu.

Doktora Programı

Enstitünün bir diğer amacı “Doktora Programı” aracılığıyla “donanımlı öğretim üyeleri” yetiştirmektir. Bu genel amacın, özel amaçları ise:

- Kütüphanecilik disiplinini etkileyecek veya geliştirecek teorik ve uygulamalı araştırmaların yapılmasını sağlamak;
- Mevcut öğretim kadrosunun gelişmesini sağlamak; ve
- İleri düzeydeki araştırmaları tanıtarak yeni alanlar geliştirmek

olarak belirlenmişti (Gelfand, 1977).

Burada bir hususa işaret etmek gerekir: O sıralarda ODTÜ dışındaki üniversitelerde doktora programı, araştırma görevlisi (o zamanki adıyla “asistanlık”) kadrosu ile sınırlı bir eğitimdi. Yani bölümler (o zamanki adıyla “kursü”) ancak boş kadroları varsa doktora öğrencisi alabilmekteydiler. Çoğunlukla bu sayı bir veya iki idi ve mevcut asistan “doçent” olmadan yeni kadro açılmazdı. Bu durum, kütüphanecilik alanındaki araştırma sayısını bir hayli sınırlıyordu.

Hacettepe’deki Kütüphanecilik Enstitüsü “Doktora Programı” açtığında, dışarıdan doktora çalışması yapmak isteyenlere de bir olanak sağlanmış oldu. Kuşkusuz bu Programa, kütüphanecilik yüksek lisansını tamamlamış az sayıda öğrenci alındı. Program 18 kredilik ders alınmasını ve özgün araştırma içeren bir tez çalışmasını öngörmekteydi. Enstitünün ilk doktor unvanını almış öğrencileri, sırasıyla, Nilüfer Tuncer, Phyllis L. Erdoğan ve

Ülker Sanalan'dı. Bu kişiler daha sonra Bölümün öğretim kadrosunun çekirdeğini oluşturdu ve uzun yıllar değişik düzeylerde ders verdiler. Doktora programının yüksek lisans programı kadar ayrıntılı düşünüldüğünü ve çeşitli dersler içerdiğini savunmak zordur. Ağırlık daha çok, özgün araştırma niteliği taşıması gereken, kapsamlı tezdeydi.

Kısıtlı öğretim kadrosuna, A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyelerinden hocalarımız sayın Prof. Dr. Osman Ersoy ve Prof. Dr. Berin Yurdadoğ'un destekleri dışında, Hacettepe Üniversitesi'nden de yardım geldi: Kütüphanecilik ve dokümantasyon konularında Dr. Adil Artukoğlu, basım özellikleri konusunda merhum Dr. Vural Türker, yeni yeni gündeme giren bilgisayar teknolojisi uygulamalarında Ersay Gürsoy, her iki programda ders verdiler. Bölüm Başkanımız merhum Prof. Dr. İlhan Kum da, Genel Sekreterlik görevini tamamlayarak tam zamanlı olarak eğitime katkıda bulundu. Tülin Sağlamtunç ve Gülbün Baydur'un doktora çalışmalarını tamamlamaları ve doktora çalışmasını İngiltere'de bitiren Dr. İrfan Çakın'ın da eğitim kadrosuna katılmasıyla Programa yeni dersler eklendi. Bu öğretim elemanlarından kimileri, daha sonra Bölümden ayrılmak durumunda kaldılar. Ama uzun yıllar boyunca bu dar kadro, tüm zorluklara karşın, üç farklı düzeyde (lisans, yüksek lisans ve doktora) kütüphanecilik eğitimini, ilkeleri gözetmeye çalışarak sürdürdü.

Lisans Programı

İki yıllık bir yüksek lisans eğitimi deneyimi, diğer Kütüphanecilik Bölümlerinden gelen mezunların alt yapılarında bazı eksiklikler olduğunu, özellikle, yabancı dil, yeni teknolojiler ve bilimsel yöntemler konusunda yüksek lisans programı için yeterli olamayacaklarını gösterdi. Bunun üzerine dört yıllık bir lisans programı açmak üzere çalışmalara başlandı. Bu Programın felsefi temel ve ilkelerinin saptanmasında Thomas Minder'in yanı sıra Dr. Benjamin Whitten de yardımcı oldu (Minder ve Whitten, 1975, s. 258-263).

Lisans programı tartışmadan önce, eğitimin bir yüksek okulda mı yoksa fakülteye bağlı bir bölümde mi yapılması gerektiği kurucu grup tarafından hararetle tartışıldı. Her iki şeklin avantaj ve dezavantajları vardı. Yüksek Okul, yönetim ve bütçe harcamalarında bağımsızlık demektir; ama o sıralarda, akademik olarak ikinci sınıf olmayı da kabullenmekti. Fakülteye (o sıralarda Edebiyat Fakültesi, "Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi" adını taşıyordu) bağlı bir birim olmak ise, kararlarda bağımsızlığı bir ölçüde sınırlıyordu; Dekanlık, Fakülte Kurulu gibi karar mercileri araya giriyor; fakat eğitim düzeyi Üniversitenin diğer birimlerinden farksız hale geliyordu. İkinci şeklin, kütüphanecilik eğitimi, mesleği, öğretim elemanları ve öğrenciler için daha yararlı olduğu sonucuna varıldı ve lisans programı ona göre açıldı. Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) kurulmasından sonra Yüksek Okul/Fakülte ayrıcalığı kalktı; şablon üniversite yapısı

gereği, Kütüphanecilik Bölümü, farklı eğitim programına karşın, Edebiyat Fakültesine bağlandı.

Lisans programının genel amacı "Her türlü kütüphaneyi başarıyla yürütebilecek kütüphaneciler yetiştirmek"ti. Özel amaçları ise şöyle sıralanıyordu:

1. Yeni teknolojik gelişmeleri öğretmek;
2. İngilizce ve Osmanlıcadan başka diğer modern dilleri de öğretmek;
3. Öğrencilerin, nadir eserleri ve arşivleri değerlendirebilmelerini sağlamak;
4. Bilimsel yöntemleri öğretmek;
5. Kültür birikimlerini artırmak;
6. Kütüphanecilik ilke ve uygulamalarını öğretmek; ve
7. Yüksek lisans ve doktora programlarına öğrenci kaynağı sağlamak (Minder ve Whitten, 1975, s. 260-268).

Dört yıllık lisans programına başlamadan önce, öğrencilerin Hacettepe Üniversitesinin tüm öğrencileri gibi İngilizce Hazırlık Okulunda bir yıl okumak ve sınavı geçmek zorunlulukları vardı. Fazladan bir yıl okumak ve bir yıl boyunca yoğun İngilizce eğitimi görmek de, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünü diğer iki bölümden farklı kılan bir özellik oldu. Uzayan eğitime karşın, İngilizce öğrenmek öğrencilere çekici geldi ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavında (ÖSYS) Hacettepe'yi öne çıkardı.

1974-1975 Akademik Yılı başladığında, dil bildiği için Hazırlık Okulunu atlayan dört öğrenci ile lisans eğitimi başladı. Bu kadar küçük bir grupla öğretimin başlanması, programın değerlendirilmesi yönünde bir avantaj gibi gözükse de, öğrenci sayısının azlığı derslere gereken önemin verilmesini engelledi ve hem öğrenciler hem de öğretim elemanları için bir dezavantaj oldu. Bu nedenle esas eğitim bir yıl sonra Hazırlık Okulundan gelen 29 öğrenciyle başladı demek daha doğru bir saptama olacaktır.

Lisans programının diğer kütüphanecilik bölümlerinin lisans programlarından farklı yönleri vardı: İlk yıl kültür derslerine (Psikoloji, Bilim Tarihi, Sosyal Antropoloji ve Linguistik) ve İstatistik'e ayrılmıştı. Bu dersleri, ilgili Bölümlerden gelen hocalar veriyordu. Kütüphanecilik eğitiminde bu da bir ilkti. Birinci yıldan sonra, temel meslek dersleri yanında, Sistem Analizi, Elektronik Bilgi İşleme Giriş, Bilgisayar Programlaması, Kütüphane Otomasyonu gibi teknoloji ağırlıklı dersler verilmeye başlandı. Kütüphanecilik öğrencileri bazı dersleri diğer bölümlerin öğrencileriyle (Mühendislik, Fizik gibi) birlikte aldılar. Bu uygulamanın amacı, hem öğrencinin kendini diğerlerinden farklı bir konumda hissetmemesi hem de ileride hizmet vereceği grupları çekirdekten -bilinçli olmasa da- tanıması idi. Bu da Bölümümüze özgü bir durumdu; sonradan diğer Bölümlerce de uygulandı.

Programda dil konusuna ağırlık verilmişti. Amaç, kütüphanecinin İngilizce yanında en az bir Batı dili

(Fransızca veya Almanca); bir de Osmanlıca'nın kökeninde olan dillerden (Farsça veya Arapça) birini, en azından eline aldığı kaynağı değerlendirebilecek kadar öğrenebilmesiydi. İngilizce dersleri azalarak da olsa devam etmekteydi. Böylece, kültürü geniş, İngilizceye hakim, Batı ve Orta Doğu dillerine aşina, meslek bilgisi sağlam ve teknolojik yeniliklerin bilincinde kütüphaneciler yetiştirilmesi amaçlanmıştı. Gerçekten de bu lisans programı, o günün koşullarında donanımlı bir kuşak yetiştirdi ve meslek eğitimine yeni bir yaklaşım getirdi. Bu ilk yılların mezunlarından kimileri, sonradan akademik kadroda yer aldılar. Bunlar arasında, Fahriye Gündoğdu, merhum Salih Gürbüz, Nazan Uçak, Yaşar A. Tonta, İnci Önal, Serap Kurbanoglu, Bülent Yılmaz ve Mehmet Emin Küçük de bulunmaktadır.

Akademik Program Anahattında (Hacettepe, 1973) öngörülen, programların değişen dünya koşulları ve kütüphanecilik eğitimi gözetilerek, sık sık ve mümkünse gelişmiş ülkelerden gelecek uzmanlar tarafından değerlendirilmeye tabi tutulması ilkesi, 1976'da UNESCO aracılığıyla gelen Maurice Gelfand'la sağlandı. 1977'de raporunu sunan Gelfand, lisans programını başarılı bulmuş; ancak "staj" eklenmesinin yararlı olacağını belirtmiştir (Gelfand, 1977). Bunun üzerine tüm derslerin içerikleri tek tek gözden geçirilerek değerlendirildi ve lisans eğitiminin 3. yılına, kütüphane işlemlerinin uygulamalarını görmek, 4. yılına bu uygulamaların kütüphane türüne göre nasıl yorumlanabileceğini kavramak üzere iki staj eklendi. Yazın veya sömestr tatillerinde yapılması beklenen stajlar bir ay süreliydi. Stajların hem öğretim elemanlarının hem de staj yapılan kütüphanedeki sorumlu kütüphanecinin denetiminde olmasına büyük özen gösterildi. Böylece öğrenci, teorik olarak öğrendiklerini uygulamaya geçirme şansını ve zevkini elde etti. Uygulama yaptırılan kütüphanedeki meslektaşlar da, geleceğin kütüphanecilerini tanıma ve eğitime fırsatını buldular. En önemlisi, mesleğin bir bütün olduğu, öğrencilerin yetiştirilmesinde sadece Kütüphanecilik Bölümü öğretim elemanlarının değil, uygulamadaki kütüphanecilerin de sorumluluklarının bulunduğu mesajının verilmesiydi. Sanırım, stajları bu ciddi yaklaşımla ele almak ve değerlendirmek de Hacettepe Kütüphanecilik Bölümüne özgüydü.

İlk gözden geçirme 1979-1980 ders yılında uygulamaya konuldu. Ancak 1981 yılında Yükseköğretim Yasası yürürlüğe girip, "merkeziyetçilik" ilkesi önem kazanınca, benzer programlar arasında %70 oranında ortak derslerin bulunması zorunluluğu getirildi. Bunun üzerine üç kütüphanecilik bölümünün yetkili öğretim üyeleri, 1983-84 öğretim yılında biraraya gelerek, lisans programlarını gözden geçirdiler. YÖK'ün bu ilkesindeki amaç, yatay geçiş yapacak olan öğrencilerin, farklı eğitim programlarından ötürü zarar görmemeleriydi. Hacettepe'nin lisans programı, diğer bölümlerin sorumluları tarafından büyük ölçüde benimsendi. Ancak bu arada YÖK Yasası gereği Hazırlık Okulu uygulaması

kütüphanecilik öğrencileri için kaldırıldı. Lisans programı içindeki İngilizce derslerine ağırlık verilmesine çalışıldıysa da, bu yıllarda mezun olanlar iyi bir yabancı dil eğitimi alamadılar.

1980'li yıllarda bilgi teknolojisinin hızla gelişmesi ve teknolojik uygulamaların kütüphanelere girmesi, yeni bilgi ortamlarının ortaya çıkması, bunun sonucunda lisans programına hem geleneksel hem de çağdaş kütüphaneciliğe yer veren dersleri sığdırmak kredi ve zaman açısından sorun yaratmaya başladı. Ayrıca "arşiv" konusu da ülkemizde giderek önem kazandı. Bu gelişmeler yeni gözden geçirmelere zemin hazırladı. Bundan sonraki gelişmeler, 20 yıldan fazla Bölüm Başkanlığı yapmış olan ve ülkemizdeki kütüphanecilik eğitimi ve mesleğindeki evrimde büyük payı olan değerli arkadaşım Prof. Dr. İrfan Çakan'ın bildirisinde ayrıntılı olarak verilmektedir.

Sonuç

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün ilk on beş yılını değerlendirecek olursak; Bölümün kuruluşunda belirtilen ilkelere uygun hareket edildiğini; yani değişen dünyada değişen kütüphanecilik eğitimi anlayışının izlendiği ve benimsendiğini, bunu programlara yansıtmak için sürekli çaba gösterildiğini söyleyebiliriz. Öğretim elemanlarını çağdaş değer ve bilgilerle donatmak için, yurt dışında ve içinde, tüm zorluklara karşın eğitmek amacıyla her türlü gayret gösterilmiştir. Öğretim elemanlarının kimileri doktora çalışmalarını yurt dışında tamamlamış; kimileri kısa süreli kurs ve seminerlere, bilgilendirme toplantılarına gönderilmiş; yurt içinde ise meslekle ilgili çeşitli toplantılara, dernek ve kütüphane/dokümantasyon merkezi kurma çalışmalarına katılmaları için özendirilmişlerdir. Nitelikli eğitimin nitelikli hocayla başladığı gerçeği asla göz ardı edilmemiştir. Bütün bu çabaların sonucunda, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü mezunları, donanımlı eğitimleriyle meslek piyasasında tercih edilen lider kütüphaneciler olmuşlardır. Bölüm, ülkemizdeki diğer meslek birimlerine de önderlik etmiş, program değişikliklerinin alt yapılarını hazırlayan lokomotif gücü oluşturmuştur. Bundan sonraki yıllarda, bu özelliği daha da belirginleşmiştir.

Geriye baktığımızda, ilkeler arasında gerçekleştiremediklerimiz de vardır: Bunlardan biri, uygulama alanındaki kütüphanecilere düzenli sürekli eğitim sunmaktır. Öğretim kadrosunun sınırlı ve ders yükünün ağır olması, akademik personelin yapmak zorunda olduğu kendi çalışmaları, bu ilkenin gerçekleştirilebilmesine engel olmuştur. Bunda YÖK'ün, her yıl Bölüme alınan öğrenci sayısını, bütün karşı çabalara rağmen yüksek tutmasının ve Bölümün fiziksel olanaklarının (sınıf sayısı, bilgisayar laboratuvarının kapasitesi, öğretim gereçlerinin azlığı vb. gibi) kısıtlı olmasının da büyük payı vardır. Yine de bu ilk yıllarda bu alanda da elden geldiğince çaba gösterilmiştir.

Son olarak, kütüphaneciliğimizin bu bilim yuvasını kuran ve bugün manen aramızda olduklarına inandığım, başta Sn. Prof. Dr. İlhan Kum'u, Dr. Vural Türker'i, Bay Thomas Minder'i, ilk öğrenci ve araştırma görevlilerimizden Yrd. Doç. Dr. Salih L. Gürbüz'ü saygıyla ve rahmetle anarken, diğer kurucu arkadaşlarımı ve Bölümde inanılmaz bir gayretle çalışan meslektaşlarımı selamlayarak onlara esenlikler diliyorum. Hacettepe mezunu olan ve olmayan tüm kütüphanecilere, öğrencilere ve bütün konuklarımıza sevgi ve saygılarımı sunarım.

Kaynakça

Çakın, İ. (1997). 25. yılında Hacettepe Üniversitesi. B. Yılmaz (Yay. haz.), *Kütüphanecilik Bölümü. 25.Yıl'a Armağan* içinde

(s. 7-31). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü.

Gelfand, M.A. (1977). *Library education in Hacettepe University*. Yayımlanmamış teknik rapor. Paris: UNESCO.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü. (1973). *Academic Program Outline/Akademik Program Anahattı*. Yayımlanmamış rapor.

Minder, T. ve Whitten, Jr., B. (1975). Basic undergraduate education for librarianship and information science. *Journal of Education for Librarianship*, 15(4), 258-270.

Whitten, Jr., B. ve Minder, T. (1974). Education for librarianship in developing countries: the Hacettepe experience. *Journal of Education for Librarianship*, 14(4), 220-233.